

Tobin Vergisinin Robin Hood Etkisi: Gelir Dağılımında Adaleti Yarattır mı?

The Robin Hood Effect of the Tobin Tax: Does It Create Justice in Income Distribution?

Sercan YAVAN^a

Özet

Gelir eşitsizliği günümüzde önemli bir ekonomik sorun olarak tanımlanmakla birlikte sosyal huzursuzlukların ortaya çıkmasında önemli bir faktör olarak görülmektedir. Toplumdaki gelir dağılımındaki eşitsizliğin ortadan kaldırılması devletin önemli bir işlevidir. Bu nedenle devletin etkili politikalar geliştirme sorumluluğu bulunmaktadır. Bu bağlamda devlet maliye politikası araçlarından biri olan vergileme yoluyla gelir dağılımı adaletsizliğine doğrudan müdahale edebilmektedir. Çalışmada devletin vergileme işlevinin gelir dağılımı adaletinin sağlanması, James Tobin tarafından önerilen Tobin Vergisi üzerinden değerlendirilmiştir. Tobin Vergisi, spekülasyon amaçlı finansal işlemlerin sınırlandırılması için ortaya atılmış bir vergidir. Tobin Vergisi, devletin vergi geliri elde etmesi dışında sosyal adaleti sağlamak için de kullanabileceği bir potansiyeli bulunmaktadır. Tobin Vergisi, servet aktarımı yaparak vergilemenin dolaylı toplumsal işlevinin yerine getirmesinin yanı sıra elde edilen vergi gelirinin sosyal hizmetlere yönlendirilmesi yoluyla da toplumsal adaleti sağlamada doğrudan katkı sağlayabilir. 'Robin Hood' etkisi olarak da isimlendirilen bu toplumsal adaletin tahsisinde, Tobin Vergisi zenginlerden alınan vergilerin yoksul kesimlere servet aktarımı yoluyla sağlayabilir. Tobin Vergisinin uygulanabilirliği, uluslararası işbirliği gerektirmektedir. Bu işbirliği sayesinde Tobin Vergisi, kaynakların daha adil dağıtımını hedefleyen ve uluslararası işbirliğini teşvik eden küresel bir mali araç haline gelecektir. Bu çalışmada, Tobin Vergisinin gelir dağılımı adaletini artırmada önemli bir fırsat sunduğu vurgulanmakta, ancak bu potansiyelin hayata geçirilmesi için kapsamlı bir kamu politikası çerçevesinin oluşturulması ve bu politikaların uygulanması incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tobin Vergisi, Gelir Eşitsizliği, Finansal Piyasalar, Robin Hood Etkisi, Vergi Politikası

Başvuru: 17.07.2024

Kabul: 02.08.2024

Abstract

Income inequality is defined as a significant economic issue in contemporary society and is considered a crucial factor in the emergence of social unrest. The elimination of inequality in income distribution is one of the important functions of the state. Therefore, the state has the responsibility to develop effective policies. In this context, the state can directly intervene in income distribution inequities through taxation, which is one of the fiscal policy tools. This study evaluates the state's taxation function in relation to the achievement of income distribution justice, specifically through the lens of the Tobin Tax proposed by James Tobin. The Tobin Tax is a levy designed to limit speculative financial transactions. Beyond generating tax revenue for the state, the Tobin Tax also has the potential to promote social justice. By facilitating wealth redistribution through taxation, the Tobin Tax can contribute directly to social equity by directing the tax revenues toward social services. Often referred to as the "Robin Hood effect," this mechanism allows the Tobin Tax to transfer wealth from the affluent segments of society to the poorer sections. The applicability of the Tobin Tax requires international cooperation. Such collaboration would enable the Tobin Tax to become a global financial instrument aimed at achieving a more equitable distribution of resources and promoting international collaboration. This study emphasizes that the Tobin Tax presents a significant opportunity for enhancing income distribution justice; however, it also examines the necessity of establishing a comprehensive public policy framework and the implementation of these policies to realize this potential.

Key Words: Tobin Tax, Income Inequality, Financial Markets, Robin Hood Effect, Tax Policy

^a Doç. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İİBF, Maliye Bölümü, sercan.yavan@adu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9873-5931,

1. GİRİŞ

Gelir dağılımı adaletini sağlamak, modern ekonominin en büyük sorunlarından biridir. Dünya genelinde genellikle ekonomik serbestleşmenin gelir dağılımı adaletsizliğine yol açtığı düşünülse de, küreselleşme süreci sonrasında birçok alanda hızlı bir serbestleşme gerçekleşmiştir. Bu hızlı serbestleşme, gelir dağılımı üzerinde derin olumsuz etkiler yaratmıştır. Toplumun farklı kesimlerindeki ekonomik adaletsizliklerin azaltılması gelir dağılımı adaletini sağlamaya yardımcı olmaktadır. Bu adaleti sağlamak özellikle de düşük gelir düzeyine sahip grupların yaşam standartlarının yükseltilmesi ve toplumsal huzuru için gereklidir. Bunların sağlanması aynı zamanda ekonomik istikrar ve sürdürülebilir bir ekonomi için gereklidir. Devlet, sosyal ve iktisadi amacı gerçekleştirmek üzere vergi politikaları, sosyal yardımlar ve kamu harcamaları gibi araçlarla gelir dağılımı adaletini sağlamayı hedefler. Devletin maliye politikası, mali amaçlarının yanı sıra mali olmayan amaçlar da taşımaktadır. Mali olmayan amaçlar, ekonomik ve sosyal hedefler olarak ikiye ayrılabilir. Hem ekonomik hem de sosyal hedefleri aynı anda karşılayan önemli bir maliye politikası amacı, gelir dağılımında adaletin sağlanmasıdır. Bu hedef, devletin hem ekonomik hem de sosyal amaçlarını gerçekleştirmesine katkıda bulunur.

Devletin gelir dağılımı adaletini sağlamada kullanacağı farklı mali araçları bulunmaktadır. Bunlardan en önemlilerinden biri olarak vergi politikaları, gelir dağılımı adaletini sağlamada etkilidir. Devlet vergi politikasıyla, yüksek gelir gruplarından daha yüksek vergi alarak elde ettiği bu gelirleri düşük gelir gruplarına dağıtmayı amaçlar. Doğrudan vergileme yoluyla gelir dağılımı adaletini sağlama üzerinden olumlu bir etki yaratılmış olur. Gelir dağılımı adaleti meselesi yalnızca sosyal bir gereklilik değil aynı zamanda ekonomik bir gerekliliktir. Ekonomik gereklilik gelir dağılımı adaleti yoluyla sağlanarak toplumsal zenginleşmeye doğrudan etki edecektir. Ekonomik amaçların gerçekleşmesiyle toplum yalnızca büyümeyecek ve aynı zamanda sürdürülebilir büyümeyi de kapsayan geniş bir kavram olan toplumsal kalkınmayı da sağlayacaktır. Gelir dağılımı adaleti sağlanmanın sosyal gerekliliği yönüyle düşünüldüğünde ise, toplumda adalet ve eşitlik tesisi toplumsal dayanışma ve barışın güçlenmesini sağlayacaktır. Ayrıca adil bir gelir dağılımıyla birlikte toplumdaki her bir bireyin eğitim, sağlık ve diğer tüm temel kamusal hizmetlere erişimi kolaylaşacağından toplumsal refah artışı yaşanacaktır. Devlet tüm bu amaçlarını gerçekleştirebilmesi için, ekonomik ve sosyal politikaların etkin bir şekilde uygulanması ve iyi bir yönetim mekanizması gerekmektedir. Bununla beraber, ekonomik ve sosyal politikaların uyumlu bir şekilde sürdürülebilmesi devletin önemli bir sorumluluğudur.

1970'lerde James Tobin tarafından finansal işlem vergisi önerilmiştir. Bu vergi, spekülasyon amaçlı olarak gerçekleşen finansal işlemler üzerinden alınarak hem gelir eşitsizliğini hem de finansal istikrarı sağlayan bir mali araç olarak tanımlanmıştır. Çalışmada Tobin Vergisi olarak da isimlendirilen bu vergi ile gelir dağılımı adaleti arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu çalışma kapsamında mali bir araç olarak Tobin Vergisinin, gelir dağılımı adaletini sağlamada önemli bir rol oynayabileceği üzerinde incelemelerde bulunulmuştur. Buradan elde edilecek gelirin sosyal ve ekonomik hedefler için kullanılması 'Robin Hood' etkisi yaratabilir. Robin Hood etkisi de, zenginlerden alınıp fakirlere verilmesi prensibine dayanan bir yaklaşımı ifade etmektedir. Tobin vergisi, finansal piyasalardaki büyük kazançları vergilendirerek, bu gelirin düşük gelirli gruplara yönlendirilmesine olanak tanıyabilir. Böylece finansal piyasalardaki spekülasyon amaçlı hareketlerden elde edilen gelirler toplumsal yarar sağlamak için kullanılabilir.

Çalışma kapsamında Tobin Vergisinin, gelir dağılımı adaletinin sağlanmasında bir araç olarak kullanılabilir mi? sorusunun yanıtı aranmaktadır. Çalışma kapsamında Tobin vergisinin teorik çerçevesi, verginin uygulama girişimleri, gelir dağılımında 'Robin Hood' etkisi ve Tobin Vergisinin gelir dağılımı üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir.

2. FİNANSAL DENGE ARAYIŞINDA: TOBİN VERGİSİ'NİN YOLCULUĞU

Klasik finans teorisine göre, varlık fiyatları genellikle doğru bir şekilde yatırım kararlarını yansıtır çünkü piyasada arbitraj fırsatları varsa, arbitrajcılar bu farklılıkları hızla düzeltirler. Keynes ise bu hipotezi şüpheyle karşılamış ve finansal piyasalara klasik teoriden farklı bir bakış açısı sunmuştur. Birçok kişinin yatırım kararlarını doğru bir şekilde hesaplama yeteneğinden yoksun olduğunu savunmuştur. Bunun yerine, yatırımcılar kararlarında iyimser ve kötümser duygu dalgalarına maruz kalmaktadırlar. Bu nedenle fiyatlar, ani bir fikir değişikliğinin sonucu olarak şiddetli bir şekilde değişebilir. Ayrıca, yatırım kararlarındaki günlük değişiklikler fiyatlar üzerinde aşırı bir etkiye sahip olabilir. Bilgisiz yatırımcıların yanlış kararlarını düzeltme şansları sınırlıdır. Aksine, çoğu 'uzman' yatırımcı çoğunluğu alt etmekte ilgilidir. Önemli olan bir yatırımın gerçekte ne kadar değerli olduğu değil, kalabalığın onu nasıl değerlendireceğidir. Keynes, saf "laissez-faire" kapitalizminin toplumsal amacını yerine getirmediği sonucuna varmıştır. Dolayısıyla bir işlem vergisinin getirilmesi, istikrarsızlaştırıcı kısa vadeli spekülasyonun istikrar sağlayan uzun vadeli yatırım üzerindeki hâkimiyetini azaltarak faydalı bir reform olabilir. Keynes'in önerisi, Tobin'in döviz dinamiklerini yatıştırmak için tüm para birimi işlemlerine tek tip bir vergi getirilmesini önermesiyle yeni bir ivme kazanmıştır (Westerhoff & Dieci, 2006: 294). 1970'lerde para birimi düzenlemelerinin serbestleştirilmesinden bu yana sanayileşmiş ülkeler, sınırsız para işlemlerinin faydalarından yararlanmışlardır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Bretton Woods'ta kurulan 'sabit' para birimi değerlendirme sistemi kapsamında bu sınırsız para işlemlerinin getirdiği avantajlardan yararlanmışlardır (Avitable, 2002: 391). Bretton Woods Sistemi'nin 1970'lerde çökmesinden sonra, Tobin Vergisi kısa vadeli sınır ötesi sermaye akışlarını yönetmek için bir araç olarak dikkat çekmiştir (Yin, Peng, Xiao, & Xiao, 2022: 2).

1971'de Nobel ödüllü ekonomist James Tobin (1918-2002), Breton Woods anlaşmalarının sona ermesinin, döviz kurlarının spekülasyonun etkisine maruz kalması nedeniyle finansal istikrarsızlığı yeniden ön plana çıkaracağından korkmuştur. Para birimlerine yönelik spekülasyon saldırları engellemek ve para politikasının özerkliğini geliştirmek amacıyla döviz işlemlerini vergilendirmeyi önermiştir (Jetin, 2012). 1972'de James Tobin, tüm yabancı para alışverişlerine %0,05-0,5 oranında vergi koyarak aşırı verimli uluslararası para piyasalarının çarklarına biraz kum atmayı önermiştir (Bianconi, Galla, Marsili, & Pin, 2009: 231). Finansal işlem vergisi, 1970'lerin başında döviz kuru oynaklığını azaltmanın bir yolu olarak döviz işlemlerini vergilendirmeyi öneren James Tobin'den sonra Tobin Vergisi olarak da bilinir (Chen, 2016: 83). O dönemde Bretton Woods anlaşması (altının fiyatına bağlı sabit döviz kuru sistemi) kademeli olarak ortadan kaldırıldığı bu sistemden ABD 1971'de geri adım atmıştır. Bu sistem, küresel kapitalizmi yeniden inşa etmek amacıyla II. Dünya Savaşı'nın ardından getirilmiştir. Tobin, serbestçe dalgalanan döviz kurlarına maruz kalan ülkelerin etkilerinden korkmakta ve ikinci en iyi çözüm olarak spekülasyon ticareti bastırarak ve böylece yerel makroekonomik yönetime izin vermek için günümüzde 'Tobin Vergisi' olarak adlandırılan verginin getirilmesini önermiştir (Bianconi vd., 2009: 231).

Tobin'in fikri, Keynes'in finansal piyasalardaki spekülasyonun etkisini azaltan işlemlere vergi koyma fikrinin yalnızca belirli bir uygulamasıdır. Ancak, 'Tobin Vergisi' adı bugün genellikle yalnızca döviz işlem vergilerini değil, genel olarak finansal işlem vergilerini belirtmek için kullanılmaktadır. Bu nedenle, Tobin Vergisi birçok finansal faaliyetin gerçekleşmesi durumunda ortaya çıkabilmektedir (Lavička, Lichard, & Novotný, 2016: 328). Tobin o zamandan bu yana işlem hacmindeki muazzam artışın esas olarak spekülasyon davranışlarından kaynaklandığını savunmuştur. Tobin, finans piyasalarında iki tür yatırımcı olduğunu varsaymaktadır: işlemlerini temel unsurlara dayandıran istikrar sağlayan uzun vadeli yatırımcılar ve fiyatlardaki zaman eğilimlerini tespit etmeye çalışan kısa vadeli spekülasyonlardır. Dolayısıyla, küçük bir işlem vergisi esas olarak piyasayı terk edecek veya en azından işlem hacimlerini önemli ölçüde azaltacak olan sık işlem yapan spekülasyonlara zarar verecektir. Sonuç olarak, bu oynaklıkta bir azalmaya ve piyasa dinamizminde bir artışa yol açacakken, potansiyel vergi gelirleri Tobin için bir yan etki olacaktır (Kirchler, Huber, & Kleinlercher, 2011: 586-587).

Spekülasyonun çarklarına biraz kum atma aracı olarak Tobin Vergisinin üç yönlü amacı bulunmaktadır: (1) döviz spekülasyonunu azaltmak; (2) ulusal ekonomi politikalarını dış şoklara karşı daha az duyarlı hale getirmek; (3) uluslararası kuruluşlar için önemli miktarda gelir elde etmek. Ayrıca, tek başına hareket eden bir ülkenin Tobin Vergisini uygulamasını çok zor bulacağı için teklifin yasallaşmasının uluslararası düzeyde kabul edilmesi ve çok taraflı olarak uygulanması gerekecektir. Böyle bir uluslararası düzenleme olmaması durumunda, döviz işlemleri hızla vergiyi uygulamayan bölgelere kayacaktır. Tek tip bir vergi oranının uluslararası bir anlaşmayı gerektireceğini aklında bulunduran Tobin, aynı zamanda gelirin çoğunu da sağlayacak olan vergiyi uygulayan ülkelerin, bu küçük uluslara yapılan mali transferlerdeki ücreti kendilerinin alabileceğini tavsiye etmiştir (Arestis & Karagiannis, 2022: 7). Hem iç piyasalarında hem de döviz piyasalarında, bir para biriminin değerine dönüştürülmesini içeren tüm spot işlemlerde ödenen tek tip bir uluslararası vergi olan Tobin Vergisi, teorik olarak, döviz ticaretini daha maliyetli hale getirerek spekülasyonun önüne geçecektir. İstikrarsızlaştırıcı kısa vadeli sermaye akışlarının hacmi azalacak ve bu da döviz kuru istikrarının artmasına yol açacaktır. Önerilen verginin bir takım avantajlara sahip olduğu bilinmektedir. Bu, yatırımcıların ekonomik temeller ve politikadaki değişikliklere tepki vermelerine olanak tanıyarak piyasa ticaretinden kaynaklanan 'gürültüyü' azaltacak ve dolayısıyla sermaye kontrolleri gibi koruyucu önlemlerden daha üstün olacaktır. Makroekonomik politikaların uluslararası koordinasyonunu gerektirmesi ve IMF, Dünya Bankası gibi kuruluşlar tarafından politika aracı olarak kullanılabilmesi nedeniyle sadece piyasa etkinliğini değil aynı zamanda küresel finansal istikrarı da artıracaktır (Spahn, 1996: 24).

Tobin'in amaçladığı gibi, Tobin vergisinin temel avantajı döviz spekülasyonunun azaltılması ve bunun sonucunda döviz piyasasında istikrarın artması olacaktır. Tobin Vergisinin önemli bir avantajı, uzun vadeli yatırımlara çok az etkisi olacak veya hiç etkisi olmayacak şekilde uygulanabilmesidir. Böylece, kısa vadeli döviz spekülasyonu piyasası segmenti kasıtlı olarak yavaşlatılırken, piyasanın geri kalanı neredeyse hiçbir kısıtlama olmaksızın serbestçe faaliyet göstermeye devam edecektir. Tobin Vergisi'nin başka avantajları da bulunmaktadır; bunlardan en bariz olanı muazzam miktarda para toplama yeteneğidir. Tobin başlangıçta vergiyi döviz piyasasındaki yıkıcı istikrarsızlığı azaltmanın bir yolu olarak düşünse de, verginin birincil yan etkisi olan vergi gelirleri inkar edilemez derecede çekicidir (Avitable, 2002: 399-400).

Tobin Vergisinin pratikte uygulanabilirliğinde önemli iki temel sorun bulunmaktadır. Birincisi, döviz piyasasındaki işlemler dünyanın her yerinde gerçekleştiğinden, bir Tobin Vergisi *küresel* işbirliği gerektirir. Aksi takdirde, döviz ticareti vergiyi uygulamayan herhangi bir ülkeye hızla kayabilir. Döviz ticareti yüksek ücretli bir iştir ve diğer işletmelere taşıma avantajları sağlayacaktır. Tobin, yerel hükümetlerin vergi gelirini tutmasına izin verilerek işbirliğinin uygulanabileceğini, ancak bunun sorunu uygulamadan ziyade verginin boyutuna kaydıracağını savunmuştur. İkinci uygulanabilirlik sorunu vergi tabanının tanımıyla ilgilidir. Yani, bir döviz işlemi tam olarak nasıl tanımlanacaktır? Modern finansal mühendislik, bir varlığın diğer varlıkların kombinasyonlarıyla kopyalanmasına dayanmaktadır. En azından, vergi spot işlemlere ek olarak vadeli işlemlere ve takas işlemlerine de uygulanmalıdır, çünkü bir spot işlem borç ve vadeli işlemler, vadeli işlemler veya takasların bir kombinasyonu ile kolayca kopyalanabilir. Aslında, sorun bundan bile daha kötüdür. Spot işlemler, farklı para birimlerinde ifade edilen likit menkul kıymetlerin (T-Bonoları gibi) değiştirilmesiyle de yaklaşık olarak hesaplanabilir. Sonuç

olarak, vergi muhtemelen yayılacak ve sonunda geleneksel olarak yerel sermaye piyasası olarak kabul edilen şeyin geniş kesimlerini kapsayacaktır. Bu sorun, diğerlerinden daha fazla, Tobin Vergisini sonunu hazırlama potansiyeline sahiptir (Kasa, 1999).

Tobin Vergisinin finansal düzen ve küresel ekonomi üzerindeki potansiyel etkileri üzerine yapılan çok sayıda tartışmalar bulunmaktadır. Dünya genelinde yapılan bu tartışmalarda daha sıkı finansal düzenlemelerin gerekliliği vurgulanmaktadır. Tobin Vergisiyle spekülasyon amaçlı finansal işlem ve sermayenin sınırlandırılması piyasalardaki istikrarı artırır. Tobin Vergisinin önemli bir araç olarak da kullanılabilir. Tobin Vergisinin genellikle piyasaların istikrarı üzerindeki olumlu etkileri konuşulmuş olsa da, finansal işlemlerden elde edilecek vergi gelirin adaletli bir şekilde dağıtılmasıyla, hem ulusal hem de küresel gelir eşitsizliğini azaltma potansiyeline de sahiptir. Ancak bu vergide uygulama zorlukları ve küresel koordinasyon zorluğu gibi nedenler Tobin Vergisinin etkinliğini sınırlayabilir. Küresel finansal sistemin daha adil ve dengeli bir yapıya kavuşması için uluslararası toplumun küresel bir işbirliği yapması ve güçlü bir politika izlemesiyle mümkün olabilir.

3. TOBIN VERGİSİ: FİNANSAL KRİZLERE KARŞI BİR KALKAN MI?

James Tobin finansal işlemlere vergi koymayı önerdiğinde, bunun “aşırı verimli uluslararası para piyasalarının çarklarına kum atmak” olduğu şeklindeki meşhur tanımı kullanmıştır. Bu her zaman tartışmalı bir konu durumundadır. Tobin'in odak noktası döviz piyasaları ve sağlam makroekonomik politikaların nasıl korunacağı olmuştur. Şimdi, finansal işlemlere uygulanan herhangi bir vergi 'Tobin Vergisi' olarak etiketlenmektedir (Vives, 2017). Tobin benzeri vergilerin yararları hakkındaki tartışma henüz kesin bir sonuca ulaşmamıştır. Verginin savunucuları, artan işlem maliyetinin kısa vadeli yüksek hacimli ticareti (spekülasyon) uzun vadeli pozisyonlardan daha fazla etkilediğini, piyasa oynaklığını ve dolayısıyla çöküş potansiyelini azalttığını iddia etmektedir. Bu bağlamda, vergi, artan oynaklığın refahı ve verimliliği azaltabileceği için, olumsuz bir risk dışısalığı üzerindeki bir Pigovian vergisi olarak düşünülebilir. Tobin Vergisinin muhalifleri genellikle, bunun aslında piyasa likiditesini azaltarak oynaklığı artırabileceğini veya spekülasyon ticaretinin fiyatları uzun vadeli denge etrafında sabitlemeye hizmet ettiğini iddia etmektedir (Lavička vd., 2016: 328).

Tobin Vergisi, 1970'lerde ve 1980'lerde politika yapımcıları tarafından ciddi bir şekilde değerlendirilmemiştir. Ya teknik ve politik olarak uygulanabilir olmadığı ya da piyasaların etkin işleyişine müdahale eden gereksiz bir müdahale olarak gösterilmiştir. Ancak, 1970'lerdeki hayal kırıklığı yaratan tepkinin ve ardından 1980'lerde konu hakkında uzun süre sessiz kalmasının aksine, 1990'ların başından bu yana Tobin Vergisine karşı ani bir ilgi artışı yaşanmıştır. Son yıllarda Tobin Vergisine olan ilgi, çok sayıda Avrupa ülkesinde döviz kuru mekanizmasında ve gelişmekte olan piyasa ekonomilerinde kendini gerçekleştiren para birimi krizleri de dahil olmak üzere tekrarlanan ciddi finansal krizler karşısında sınır ötesi sermaye akışlarını yöneten yeni bir uluslararası finansal mimari yaratmaya yönelik acil bir ihtiyaç olduğunun giderek daha fazla kabul edildiğini yansıtmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ve geçiş ekonomilerinde, para birimlerine yönelik algıda başlangıçtaki bazı küçük değişiklikler kısa sürede genelleşmiş, sonrasında finansal ve ekonomik krizlere dönüşmüştür (Nissanke, 2004: 59). Tobin Vergisi ve buna benzer vergilerle ilgili olarak ulusal girişimler olmuştur. Gerçekten, Tobin Vergilerinin fiili uygulamasının çoğu, ister daha genel bir mali işlem vergisi, ister spesifik bir para birimi işlem vergisi biçiminde olsun, ulusal düzeyde meydana gelmiştir. Latin Amerika ve Fransa gibi merkez, merkez sol veya sol siyasi parti ve grupların güçlü olduğu ülkelerde bir miktar destek bulan Tobin'in vergi teklifi, hem ana akım iktisatçılardan hem de muhafazakar iktisatçılardan birçok eleştiriye maruz kalmıştır. Özellikle liberal piyasa sistemlerine ve büyük bir uluslararası bankacılık sektörüne sahip olanlar, bu politika müdahalesinin uygulanmasının imkânsız olmasının yanı sıra döviz piyasalarını da zayıflatacağını iddia etmişlerdir (Arestis & Karagiannis, 2022: 7).

İsveç 1984'te Tobin Vergisini denemiş ve hisse senedi alım satımına %0,5 vergi koymuştur. Ama bu vergiden istediği sonucu alamamıştır. İsveç 1,5 milyar beklentisine karşın sadece 50 milyon İsveç Kronu toplayabilmiştir. Verginin ilk haftasında tahvillerin işlem hacmi %85 düşmüştür ve daha sonrasında 1991'de kaldırılmıştır (Vaidya, 2023). Avrupa'da, 1992 ve 1993 yazlarında, Meksika'da 1994 sonunda, Güneydoğu Asya'da 1997 yazında, Rusya'da 1998 yazında ve en son olarak Brezilya'da, Ocak 1999'da döviz krizleri yaşanmıştır. Giderek artan sayıda eleştirmen, bu döviz krizleri ile döviz piyasasında gerçekleşen çılgınca faaliyetler arasında bir bağlantı kurmuş ve istikrarsızlaştırıcı spekülasyonu azaltmak ve makroekonomik performansı iyileştirmek için ‘döviz piyasasının çarklarına kum atmak’ için önlemler çağrısında bulunmuştur (Kasa, 1999). Eylül 2013'te İtalya hisse senedi alım satımına vergi koymuştur. Her 0,5 saniyede veya daha hızlı gerçekleşen tüm işlemlere %0,02 vergi uygulanmıştır. 2016'da, 11 Avrupa ülkesi, hisse senetleri ve tahvillere %0,1 vergi ve türev işlemlere %0,01 vergi uygulayacakları finansal işlem vergisini önermiştir. Bu vergi yaklaşımı finansal kriz dönemlerinde Şili, Malezya ve Tayland gibi ülkelerde de gündeme gelmiş ve kamuoyunda tartışılmıştır (Vaidya, 2023).

Tobin Vergisi'nin çeşitli ülke uygulama örnekleri, genellikle beklenen başarıyı sağlayamamıştır. Bu başarısızlıkların başlıca nedenleri arasında, uluslararası işbirliği eksiklikleri, uygulama zorlukları ve piyasa adaptasyon sorunları bulunmaktadır. Öncelikle, Tobin Vergisi'nin etkinliği, geniş çapta uluslararası koordinasyon gerektirir. Ancak, ülkeler arasındaki politik ve ekonomik farklılıklar, bu koordinasyonu sağlamakta zorluklara yol açmıştır. Ayrıca, verginin uygulanması sırasında karşılaşılan teknik ve idari zorluklar, piyasalarda likidite sorunlarına ve spekülasyon işlemlerinin

yavaşlatılmasına yol açmıştır. Bu durum, vergilerin öngörülen etkilerinin gerçekleşmesini engellemiş ve verginin başarısızlığına neden olmuştur. Ayrıca, adem-i tahsis ilkesi çerçevesinde, Tobin Vergisi'nin uygulama stratejilerinin dikkatlice gözden geçirilmesi gerekmektedir. Adem-i tahsis ilkesi, devlet müdahalesinin ekonomik kaynakların etkili bir şekilde tahsis edilmesini sağlaması gerektiğini vurgular. Tobin Vergisi, kısa vadeli spekülasyonu hedefleyerek piyasa istikrarını sağlamayı amaçlasa da, uygulama aşamasında, verginin piyasa dinamikleri üzerindeki etkileri dikkatli bir şekilde analiz edilmelidir. Verginin uygulama sürecindeki başarısızlıklar, piyasa oyuncularının davranışlarına ve verginin ekonomik etkilerine dair daha geniş bir değerlendirme gerektirir. Bu bağlamda, Tobin Vergisi'nin uygulama zorluklarını ve adem-i tahsis ilkesini göz önünde bulundurarak yapılacak bir analiz, verginin gelecekteki uygulama stratejilerini geliştirmeye yönelik önemli bilgiler sağlayabilir.

Tobin tipi vergiler bazı ülkelerde kullanılmış ve daha yakın zamanda, 2008 yılı Küresel Kriz'den sonra, 2011'de Finansal İşlem Vergisi gündeme gelerek, Avrupa Komisyonu'nun 2013'teki bir teklifinde finansal işlem vergisi çalışmaları yeniden başlatılmıştır. Büyük Avrupa ülkeleri de dahil olmak üzere 'geliştirilmiş işbirliği' prosedürü kapsamında on bir Avrupa ülkesi bunu uygulamaya koymayı taahhüt etmiş, ancak gecikmeler olmuş ve sonrasında da kendi kendine konulan son tarihlere uyulmamıştır (Estonya çekilmiş, Belçika ve Slovenya şüphe duymuş, Fransa ise anlaşma için baskı yapmıştır). Önerilen verginin fiili amacı, bozuk bir piyasayı düzeltmekten çok gelir elde etmekle ilgilidir (üye devletlerin GSYİH'sinin yaklaşık %0,4'ünü yıllık olarak toplayarak Küresel Kriz sırasında harcanan kamu parasını geri kazanmaktır (Vives, 2017)). Döviz piyasasında bir günde yaklaşık 1,5 trilyon dolar el değiştirmektedir. Bu, bir haftadan kısa bir sürede döviz işlemlerinin dünya ticaretinin yıllık değerini aştığı anlamına gelmektedir. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, anketler dövizin gerçek 'kullanıcılarının' her beş işlemde yalnızca birinde yer aldığını göstermektedir. Gerisi, araçların kendi aralarındaki işlemlerden oluşmaktadır. Dahası, anketler tüm işlemlerin %40'ından fazlasının üç günden az süren gidiş-dönüşleri içerdiğini göstermiştir (Kasa, 1999). Finansal piyasalarda yapılan işlemlerin parasal değer büyüklükleri Tobin vergisinin hükümetler için önemli bir gelir getirici etkisi olduğunu da gözler önüne sermektedir.

Tobin vergisinin birleşik bir küresel vergi konumunu alması durumunda dört önemli fayda sağlayabilir. İlk olarak, ulusal hükümetlerin vergi gelirlerinde önemli ölçüde artış meydana gelmesi muhtemeldir. İkincisi, hiçbir bireysel politika aracının değerine karşı keyfi bir rekabet avantajına sahip kılınmaması için ülkeler arasında eşit bir oyun alanı sağlar. Üçüncüsü, yurt içi varlık spekülasyonunu (vergiden kaçınma ve vergi kaçakçılığı) caydırarak iç pazar istikrarını artırması muhtemeldir. Dördüncüsü, gelişmiş ekonomiler hâlihazırda finansal işlemlere çok fazla gerçek kaynak ayırdığı ölçüde, bu kaynak kullanımını azaltacak ve bu kaynakları diğer üretken kullanımlar için serbest bırakacaktır. Dolayısıyla, tıpkı bir serbest piyasa sisteminin Tobin Vergisinden kaçınmaya yönelik bir teşvik sağlaması gibi, aşırı vergiden kaçınmayı caydıracak güçleri de otomatik olarak harekete geçirir (Arestis & Karagiannis, 2022: 8). Kriz sırasında uluslararası sermaye akımları ve makro politikaların oynadığı role rağmen, uluslararası finansal sistemi düzenleyenlerin bu alanlarda bir iyileşme sağlanmadığı takdirde kayda değer bir sonuç alamayacaktır. Kısa vadede küresel sistemin istikrarını garanti altına alacak temel yapı, orta vadede reel ve finansal sektörün bir arada yer aldığı kapsayıcı bir düzenlemeyle sağlanabilir. Bu aşamada, finansın sınır ötesi hareketliliğini doğrudan kısıtlayan veya finans sektörünü yavaşlatan, ulus devletlere zaman ve politika alanı yaratan Tobin Vergisi gibi dolaylı öneriler, küresel düzenlemede etkili bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür araçlar aynı zamanda yeniden dağıtım açısından da önemlidir (Balseven, 2016: 615).

4. TOBIN VERGİSİNİN UYGULANMASINDAKİ SINIRLILIKLAR

Tobin Vergisi'nin küresel bir vergi olup olamayacağı, çeşitli sınırlılıklar ve zorluklar ışığında değerlendirildiğinde, önemli soruları gündeme getirmektedir. Küresel bir vergi olarak Tobin Vergisi'nin uygulanabilirliği, uluslararası işbirliği gereksinimleri, uygulama zorlukları ve finansal piyasalardaki tepkiler gibi birçok faktöre bağlıdır. Uluslararası koordinasyon eksikliği, farklı ülkelerin ekonomik ve politik şartlarının farklılığı, ve çeşitli piyasa dinamikleri, Tobin Vergisi'nin küresel çapta etkin bir şekilde uygulanmasını zorlaştırabilir. Ayrıca, küresel düzeyde bir verginin uygulanması, ülkeler arası anlaşmazlıklar ve egemenlik kaygıları gibi siyasi engellerle karşılaşılabilir. Diğer taraftan, Tobin Vergisi'nin küresel bir vergi olarak uygulanması, spekülatif sermaye hareketlerinin kontrol altına alınması ve uluslararası finansal istikrarın sağlanması açısından önemli bir potansiyele sahip olabilir. Küresel işbirliği sayesinde, bu vergi, dünya genelindeki finansal piyasalarda spekülasyonları sınırlayabilir ve böylece ekonomik krizlerin önlenmesine katkıda bulunabilir. Bununla birlikte, Tobin Vergisi'nin küresel uygulama potansiyelini gerçekleştirebilmek için kapsamlı bir uluslararası anlaşma ve güçlü uygulama mekanizmaları geliştirilmesi gerekmektedir.

Kısa süreli sermaye hareketlerinin kontrol ve kısıtlılığının yönetimi için çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Bu yöntemler arasında doğrudan kontrol, kota sistemi ve vergileme teknikleridir. Başta vergileme olmak üzere bu tür kontroller, finansal istikrarsızlığı azaltarak ekonomik krizlerin önlenmesindeki etkisi tartışılmaktadır. Bu tartışmalar vergisel boyutuyla incelendiğinde Tobin Vergisi uygulama sınırlılıkları karşımıza çıkmaktadır. Bu sınırlılıkları tanımlamak uygulanabilir bir Tobin Vergisinin belirlenmesi için kritik öneme sahiptir.

4.1. Teknik Zorluklar ve Maliyetler

Tobin Vergisinin uygulanması ve denetlenmesi, teknik ve lojistik olarak zorluklar içermektedir. Teknik ve lojistik zorlukların üstesinden gelebilmek yüksek maliyet gerektirmektedir (Eichengreen, Tobin, & Wyplosz, 1995). Döviz piyasasında işlemlerin gerçekleştirilmesinde teknolojinin rolü göz önüne alındığında, vergiyi uygulamak için yeni bir uluslararası organizasyon kurmak veya mevcut bir organizasyonu hazırlamak hem teknik açıdan zorlayıcı hem de maliyetli olacaktır (Avitable, 2002: 404). Bununla birlikte, vergiye tabi finansal işlemlerin belirlenmesi, uluslararası kısa vadeli sermaye akışlarının vergilendirilmesi ve verginin fiilen tahsil edilmesi zorluklar doğurabilir (Arestis & Karagiannis, 2022: 7). Yüksek frekanslı işlemleri izlemek ve vergilendirmek için gerekli teknoloji altyapısı pahalı ve karmaşıktır. Bu, verginin etkin şekilde uygulanmasını zorlaştırabilir.

Tobin Vergisinin savunucuları, ulusal otoritelerin uluslararası işbirliğinin gerekliliğini savunmaktadırlar. Ayrıca Tobin Vergisinin uygulanması, izlenmesi ve gelirlerinin dağıtımının IMF veya Dünya Bankası gibi uluslararası bir kuruluş tarafından koordine edilmesi gerekmektedir. Tobin Vergisinin doğup ödenme aşamasına geldiğinde, ödemelerin karada mı yoksa denizde mi yapıldığına bakılmaksızın, uzlaşma risklerini ortadan kaldırmak için tasarlanan teknolojik yeniliklerin, vergiye tabi brüt işlemlerin netleştirilmeden önce tespit edilmesini mümkün kılması nedeniyle Tobin Vergisinin yerleşim yerinde tahsil edilmesini önermektedir. Bu öneriler, Tobin Vergisi getirilmesinin ekonomik olmasının yanı sıra uygulanabilirliğinde siyasi ve teknik sorunlar da içerdiğini göstermektedir (Haberer, 2003: 30). Tobin Vergisi'nin doğup ödenme aşamasında, ödemelerin karada mı yoksa denizde mi yapıldığına bakılmaksızın uzlaşma risklerini ortadan kaldırmak için tasarlanan teknolojik yenilikler, vergiye tabi brüt işlemlerin netleştirilmeden önce tespit edilmesini mümkün kılmaktadır. Kara ve deniz arasındaki hukuki farkın vurgulanması, vergilendirmenin uygulanabilirliği ve etkinliği açısından önemlidir. Uluslararası sularda gerçekleştirilen işlemler, genellikle farklı yasal düzenlemelere ve denetim mekanizmalarına tabi olduğundan, bu işlemlerden kaynaklanan vergi tahsilatında karmaşıklıklar ortaya çıkabilir. Kara tabanlı işlemler ise ulusal yasal çerçeveler içinde daha düzenli ve izlenebilir olduğu için, verginin tahsilatında ve izlenmesinde daha az zorluk yaşanır. Bu nedenle, teknolojik yenilikler sayesinde kara ve deniz işlemlerinin ayırım yapılmaksızın vergiye tabi tutulabilmesi, Tobin Vergisi'nin etkin bir şekilde uygulanmasını sağlar ve vergiye tabi tüm işlemleri kapsayarak adil bir dağılımı hedefler.

Tobin Vergisi'nin uygulanması, izlenmesi ve gelirlerinin dağıtımının IMF veya Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar tarafından koordine edilmesi önerilmiştir. Ancak, bu yaklaşım bazı ülkeler için egemenlik kaygılarını beraberinde getirebilir. Bu bağlamda, her ülkenin kendi iç hukuku çerçevesinde Tobin Vergisi'ni uygulaması yönünde alternatif bir görüş de değerlendirilebilir. Bu şekilde, ülkeler kendi mali düzenlemeleri ve politikaları doğrultusunda vergiyi yönetebilir ve tahsil edebilir. Ayrıca, teknolojik yeniliklerin yardımıyla vergiye tabi brüt işlemlerin netleştirilmeden önce tespit edilmesi, uzlaşma risklerini ortadan kaldırarak Tobin Vergisi'nin etkin bir şekilde toplanmasını sağlayabilir. Bu öneriler, Tobin Vergisi'nin ekonomik açıdan getirebileceği faydaların yanı sıra, uygulanabilirliğinin siyasi ve teknik boyutlarını da göz önünde bulundurarak tartışmayı genişletebilir. Uluslararası kuruluşların rolü, verginin global olarak uyumlu bir şekilde uygulanmasını sağlamak açısından önemli olsa da, her ülkenin kendi iç hukuku ile bu vergiyi nasıl uygulayabileceği de detaylı bir şekilde tartışılmalıdır. Bu, ülkelerin IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşların yönetimine girmeden, egemenliklerini koruyarak Tobin Vergisi'ni uygulama imkanını da değerlendirmelerini sağlayacaktır. Dolayısıyla, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde farklı yaklaşımlar ve işbirlikleri değerlendirilmelidir.

4.2. Vergi Kaçırma ve Vergiden Kaçınma Riskleri

Tobin Vergisinin temel sorunlardan olan vergi kaçırma ve vergiden kaçınma yatırımcılar üzerinde etkili olacaktır. Piyasa katılımcıları, vergiye tabi olan bir mali işlem seçeneğini vergiye tabi olmayan bir başkasıyla değiştirme konusunda motivasyona sahip olacaktır. Bu tür ikameleri yapabilen finansal piyasalar vergiden kaçınmak için yenilik yapacaktır. Dolayısıyla asıl mesele, finansal yatırımcıların vergiden kaçınmak için faaliyet kalıplarını değiştirerek kullandıkları tüm ikame yöntem ve sınırlarını dikkate alan bir verginin nasıl tasarlanacağıdır (Arestis & Karagiannis, 2022: 8).

Tobin Vergisinin standart olması siyasi irade meselesidir. Ancak, yalnızca bir ülkenin vergi uygulamayarak yabancı bankaları cezabetmesi durumunda, vergiden muaf bölgelere geçiş durumu da göz ardı edilmemelidir. Tobin Vergisi alan tüm bankaların, vergilendirilmeyenlerin rekabet avantajları nedeniyle döviz piyasalarıyla bağlantıları kaybedilebilir. Yerel bankaların işlem odalarını vergi cennetlerine kaydırarak vergiden kaçınabilmeleri durumunda, bankanın ana ülkede bulunan kısmı, offshore bağlı kuruluşunun döviz işlemlerini finanse eden bir borç verenden başka bir şey olmayacaktır (Haberer, 2003: 30). Finansal piyasalardaki aktörler, vergiden kaçınmak için yeni stratejiler geliştirebilir veya işlemleri farklı finansal araçlar veya pazarlar üzerinden yapabilirler.

4.3. Küresel Eşgüdüm Zorunluluğu ve Zorluğu

Birleşik küresel bir Tobin Vergisinin getirilmesinin önünde açık siyasi engeller olabilir. Burada iki temel zorluk öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki, gerekli olan uluslararası koordinasyondur; ve ikincisi, hem finans sektörünün hem de ulusötesi şirketlerin siyasi gücüdür. Bileşik küresel verginin, ona küresel özelliğini kazandıracak somut bir uluslararası anlaşma yoluyla koordineli bir uluslararası temelde uygulanması gerektiği konusunda yaygın bir fikir birliği vardır. Yine de gelirlerin toplanması da ulusal bir sorumluluk olacaktır. Burada ortaya çıkan bariz zorluk, vergiden elde edilen gelirin ülkeler arasında

eşit olmayan bir şekilde dağıtılabileceği durumlarda, birleşik küresel verginin uygulamaya konması ve kesin oranı konusunda uluslararası bir anlaşmanın sağlanmasıdır. Çok uluslu ve ulusötesi şirketlerin ve finansal piyasaların ekonomik ve politik etkisinin de azalması beklenebilir (Arestis & Karagiannis, 2022: 13).

Tobin Vergisi'nin birçok avantajı ve dezavantajı olsa da uluslararası toplum tarafından benimsenmesinin önünde durabilecek en büyük engellerden biri uluslararası işbirliği ihtiyacıdır. Uluslararası parasal işlemlere vergi uygulanabilmesi için verginin şartları üzerinde yaygın bir anlaşmanın olması gerekir. Çoğu para birimi işlemi yalnızca birkaç ülkede ve para biriminde gerçekleşse de vergi, ülkelere, onu uygulayan uluslararası anlaşmaların onayını geri alma konusunda bir teşvik sağlayacaktır (Avitable, 2002: 404). Tobin Vergisinin etkili olabilmesi için tüm büyük finansal merkezler arasında koordineli bir şekilde uygulanması gereklidir. Aksi halde sermaye hareketleri vergilendirilmeden önce farklı pazarlara yönlendirilebilir.

4.4. Piyasa İstikrarsızlığı Yaratma Potansiyeli

Uluslararası işlemlere uygulanan Tobin Verginin işlem maliyetlerini artıracığından yatırımın önünde bir engel oluşturabilir. Tobin Vergisi'ne karşı bir diğer argüman da döviz piyasasını olumsuz etkileyeceği yönündedir. Örneğin vergi, faydalı, uzun vadeli mali işlemler ile zararlı, kısa vadeli spekülasyon işlemler arasında ayırım yapılmayarak ekonomik bozulma yaratabilir. Piyasaya yapılacak herhangi bir müdahalenin piyasada verimsizliklere yol açabileceği de ileri sürülmektedir (Avitable, 2002: 403).

Finansal piyasa aktörleri Tobin Vergisi ile karşı karşıya kalmaları durumunda bu vergisel kısıtlamadan kaçınarak yeni stratejiler geliştireceklerdir. Bu durum Tobin vergisinin etkinliğinin azaltılmasına neden olacaktır. Uluslararası bir Tobin vergisi işbirliği olmaması durumunda sermaye hareketleri vergilendirilmeyen alanlara kayabilir. Aynı zamanda Tobin vergisinin gelişmekte olan ülkeler üzerinde de likidite azalmasına neden olabileceğinden gelişmekte olan ülkelerin finans piyasalarında büyük endişeler meydana getirecektir (Eichengreen vd., 1995). Tobin Vergisi, piyasalarda istikrarsızlık yaratabilir ve likidite azalmasına neden olabilir. Bu durum özellikle kısa vadeli sermaye hareketlerinin yoğun olduğu gelişmekte olan ülkeler için endişe yaratır.

4.5. Hukuki Zorluklar

Tobin Vergisi, serbest piyasa ekonomisi ile toplumsal ihtiyaç arasındaki uygun denge konusunda pek çok tartışmayı ateşlemiş olsa da, vergiye karşı çıkan en kritik argüman uygulanabilirliktir. Tobin Vergisi uluslararası düzeyde uygulanırsa uluslararası döviz işlemlerini hangi uluslararası kuruluş denetleyecek? Bu kuruluş vergiyi nasıl değerlendirip toplayabilir ve ne kadar etkili olabilir? Birincisi, ülkeler, vergiyi ödemek istemeyen yatırımcıları çekmek amacıyla, vergiyi uygulayan uluslararası bir anlaşmaya uymayı reddetme konusunda güçlü bir teşvike sahip olacaklardır. İkincisi, ülkelerin buna uyduklarını varsayarsak, hangi uluslararası kuruluş ülkelerin ayrılmak istediklerinde nasıl bir yaptırım uygulayacak ya da uygulayabilecek? Son olarak, para işlemlerinin gerçekleştiği yerlerin çeşitliliği, evrensel yaptırımı imkansız olmasa da zorlaştırmaktadır (Avitable, 2002: 404-405). Tobin Vergisinin uluslararası hukuk çerçevesinde uygulanması ve mevcut anlaşmalarla uyumlu hale getirilmesi gerekecektir.

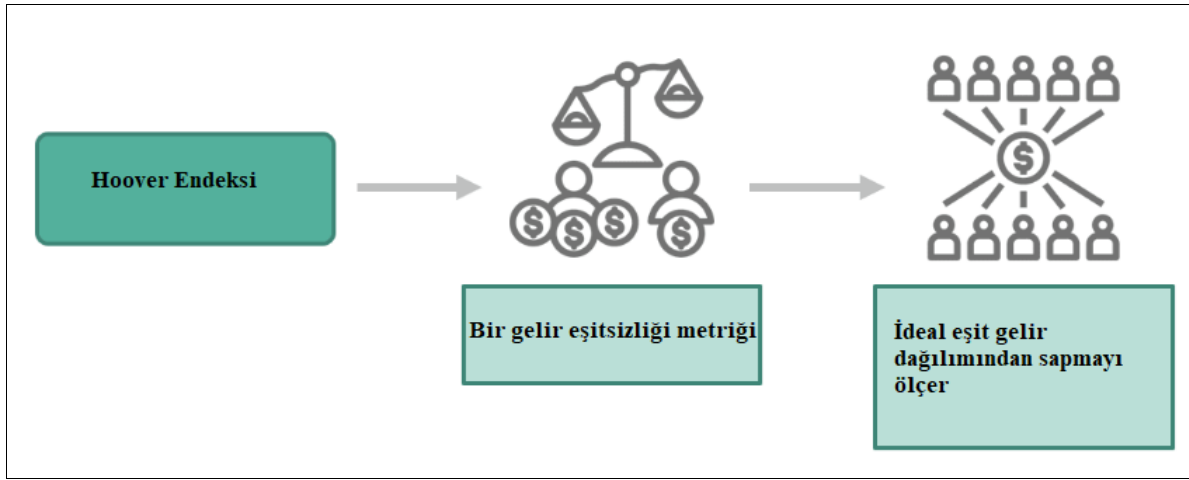
5. GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE ROBIN HOOD ETKİSİ

Kaynakların, yani servet ve yoksulluğun eşitsiz dağılımı, insan toplumlarının her yerde bulunan özellikleridir. Kaynak sahipliklerindeki bu asimetri, toplumları yapılandırmada önemli bir faktör oluşturur ve bireylerin fırsatlarını ve refahını büyük ölçüde etkiler. Zenginlik ve yoksulluğun farklı dereceleri, bireylerin ciddi fiziksel ve psikolojik zarar tehlikeleri dışında yaşayıp yaşayamayacaklarını belirledikleri için özellikle gerekli kaynaklar söz konusu olduğunda önemlidir. Bu tür sosyal ve ekonomik eşitsizliklerle nasıl başa çıkılacağı sorusu, dünya genelindeki politikacılar, aktivistler ve araştırmacılar için hayati öneme sahiptir. Kaynak eşitsizliklerini ele almanın bir yolu, zenginlerden alıp fakire veren popüler efsane kahraman Robin Hood'dur. Hırsızlık ve soygunculuk yapmasına rağmen, birçok yetişkin onun adil ve hakkaniyetli kaynak dağıtımları sağlama misyonunu olumlu karşılamaktadır (Essler & Paulus, 2021: 1254).

Robin Hood etkisi, ekonomik eşitsizliği azaltmak için toplumdaki zenginlerin servetinden alınan bir kısmın fakirlere verildiği ekonomik bir durumdur. Robin Hood etkisi, fakirlerin zenginlerin aleyhine daha fazla finansal istikrar elde ettiği ekonomide servetin yeniden dağıtılmasını içerir. Robin Hood etkisi, tarihte zenginlerden alıp fakirlere veren Robin Hood'un adını almıştır. Bu eylemin nedeni, zenginlerin çeşitli yollarla fakirlerden alarak zenginleştiğine ve dolayısıyla serveti yeniden dağıtmak için fakirlerin zenginlerin aleyhine kazanç sağlaması gerektiğine olan inançtan kaynaklanmaktadır. Robin Hood etkisi servet veya gelir eşitsizliği ile ilişkilidir, bu olgu fakirlerin zenginlerin pahasına ekonomik ve finansal istikrar kazanmasına dayanır. Zenginler (daha iyi durumda olanlar) fakirlerin (daha az iyi durumda olanlar) pahasına kazanç sağladığında, bu Robin Hood etkisinin tersidir. Robin Hood etkisinin temel amacı, eşitsizliğin azaltılması için bir ekonomide servet ve gelirin yeniden dağıtılmasıdır. Bazı maliye politikaları da Robin Hood etkisinin kullanılmasına yol açabilir. Bu amaç etkisi, kamunun en iyi çıkarına olan politikalar yürürlüğe konduğunda elde edilir. Örneğin, hükümet zenginlerden daha yüksek vergiler ve fakirlerden daha düşük vergi topladığında ve hiç vergi almadığında, Robin Hood etkisi elde edilir (Gordon, 2024). Robin Hood etkisinin temel hedefleri aşağıda vurgulanmıştır (Gordon, 2024);

- Bir ekonomide servet ve gelirin yeniden dağıtılması.
- Ekonomik eşitsizliği azaltmak ve toplumda daha az refah düzeyine sahip olanlara daha fazla fırsat sağlamak.
- Zenginlerin aleyhine olacak şekilde yoksulların yükünü hafifletmek ve onlara daha fazla mali istikrar kazandırmak, örneğin yoksulların ödediği vergilerin azaltılması ve zenginlerin ödediği vergilerin artırılması.
- Robin Hood etkisi, kamu hizmetlerinin zenginlerin ödediği vergilerle finanse edilmesinin toplumun yoksul kesimleri için de fayda sağlayacağını desteklemektedir.

Robin Hood Endeksi veya Schutz Endeksi olarak da bilinen Hoover Endeksi, bir ekonomideki gelir eşitsizliğini ölçen istatistiksel bir araçtır. Belirli bir nüfus veya coğrafi alandaki mevcut gelir eşitsizliğini ölçmeye yardımcı olur. Hoover Endeksi, ekonomistler, sosyal bilimciler ve politika yapıcılar için değerli bir araçtır çünkü farklı toplumlar veya ekonomilerdeki gelir eşitsizliklerini anlamalarına ve bu konuda değerli içgörüler edinmelerine yardımcı olur. Daha yüksek gelir eşitsizliği olan alanları tanımalarına ve sorunu çözmek için politikalar oluşturmalarına olanak tanır. Dahası, politika yapıcılar mevcut politikaların etkinliğini değerlendirebilir ve gelir eşitsizliğini periyodik olarak değerlendirerek zaman içindeki ilerlemelerini takip edebilirler. Ayrıca, durumu derinlemesine anlamalarına, bilinçli kararlar ve müdahalelerle servetin daha adil bir şekilde dağıtılmasını teşvik edecek önlemleri uygulamalarına yardımcı olur. Hoover Endeksi değeri 0 ile 1 arasında değişebilmektedir. Endeks değerinin 0'a yakın olması gelir eşitsizliğinin düşük olduğunu, 1'e yakın olması ise gelir eşitsizliğinin yüksek olduğunu göstermektedir (Vaidya, 2023).

Şekil 1. Gelir Eşitliği Ölçütü Hoover Endeksi

Kaynak: Vaidya, D. (2023). Tobin Tax—Definition. Geliş tarihi Erişim adresi WallStreetMojo website: <https://www.wallstreetmojo.com/tobin-tax/> (Erişim tarihi: 15.07.2024):

Robin Hood etkisi özünde, genellikle eşitsizliği düzeltmek için gelir ve servetin yeniden dağıtılmasına atıfta bulunur. Bu kavram, yasa koyucuların kamu yararı için ekonomik politikayı en iyi şekilde nasıl yürürlüğe koyacaklarını tartıştıkları siyasette sıklıkla ortaya çıkar. Gelir dağılımının amaçları, toplumun daha az varlıklı kesimleri için ekonomik istikrarı ve fırsatları artırmaktır. Ayrıca sıklıkla kamu hizmetlerine fon sağlamayı da içerir. Gelirin yeniden dağıtılmasını destekleyenler, toplumun daha az varlıklı kesimlerine hizmet eden kamu programlarını en iyi şekilde desteklemek için toplumun daha zengin kesimlerinin vergilerinin artırılması gerektiğini savunmaktadırlar. Servet ve gelirin yeniden dağıtılması gerekliliği de, paranın ve kaynakların toplumsal olarak adil bir şekilde dağıtılması gerektiğini ileri süren dağıtım adaleti kavramından kaynaklanmaktadır. Gelir yeniden dağıtımını destekleyen bir diğer argüman, daha büyük bir orta sınıfın satın alma gücünü artırarak ve bireylere daha iyi bir yaşam standardına ulaşmaları için eşit fırsatlar sağlayarak, genel ekonomiye fayda sağladığıdır. Robin Hood etkisinin bazı savunucuları, kapitalizmin herkesin yararına düzeltilmesi gereken eşitsiz bir servet dağılımı yarattığını savunur (Boyle, 2023).

Robin Hood etkisi, zaman geçtikçe eşitsizliği azaltmak için gelirin yeniden dağıtılması olgusudur. Bu etki zenginlik ve gelir eşitsizliğini azaltmayı, eşitlik arttırmayı hedefler. Bu, vergiler veya diğer yeniden dağıtım araçlarıyla gerçekleştirilebilir. Bir devletin fırsatları eşitleme ve yoksulluğu ve sosyal dışlanmayı azaltma konusundaki kararlılığının iki temel göstergesi, toplam gelirden sosyal harcamalara ayrılan pay ve bu harcamaların ne kadar eşitleyici ve yoksul yanlısı olduğudur. Tipik olarak yeniden dağıtıcı sosyal harcamalar, nakit yardımları ve eğitim ve sağlık harcamaları gibi aynı yardımları içerir. Bir ülkenin yeniden dağıtım potansiyeli gerçekten de hükümet harcamalarının büyüklüğüne ve bileşimine ve bunun nasıl finanse

edildiğine, ayrıca tüm vergilerin ve hükümet harcamalarının toplamındaki artan oranlılığa bağlıdır (Jouini, Lustig, Moumni, & Shimeles, 2018).

Robin Hood etkisinin önemi, toplumsal ve ekonomik eşitsizliği azaltma amacıyla yatar. Toplumlar, gelir ve serveti yeniden dağıtarak toplumsal uyumu teşvik edebilir, yoksulluğu azaltabilir ve üyelerinin genel refahını artırabilir. Bu etki, toplumsal istikrarı korumak için çok önemlidir, çünkü servet ve gelirdeki büyük eşitsizlikler toplumsal huzursuzluğa ve ekonomik verimsizliklere yol açabilir. Dahası, yeniden dağıtım politikaları, tüm üyelerin finansal geçmişlerine bakılmaksızın temel ihtiyaçlara ve ilerleme fırsatlarına erişimini sağlayarak daha üretken bir topluma yol açabilir. Örneğin eğitim ve sağlık, insan sermayesinin gelişimi için hayati öneme sahiptir. Yeniden dağıtım mekanizmaları aracılığıyla bu alanlara yatırım yaparak, bir toplum tüm iş gücünün beceri setini ve üretkenliğini iyileştirebilir, böylece ekonomik büyüme ve gelişmeyi teşvik edebilir (Quiconomics, 2024).

6. KÜRESEL VERGİLENDİRME İLE GELİR ADALETİ: TOBİN VERGİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Vergilerin gelirin yeniden dağıtımını ve dolayısıyla ekonomik eşitsizlik üzerindeki etkisine ilişkin fikirler, 19. yüzyılda siyasi iktisatçılar tarafından ortaya atılmıştır. Başlangıçta, bu fikirler alt sosyal sınıfların gelirlerinin adil vergilendirilmesi ve eşitlik ilkesini ihlal etmeden onları vergiden muaf tutma olasılığıyla ilgili olmuştur. Orantılı ve kademeli vergilendirme arasında bir seçim hakkında bir tartışma olmuştur. Bu nedenle, zengin ve fakir tarafından vergi ödemede tek taraflı mağdurları dışlamamak ve vergi adaletini yeniden sağlamak için John Stuart Mill, vergiye tabi olmayan asgari bir gelir getirilmesini önermiş ve servet eşitsizliğini azaltmak için orantılı vergilendirmenin rasyonelliğini kanıtlamıştır. Devlet sosyalizmi okulunun temsilcisi Adolf Wagner, vergilendirmenin mali kriterine sosyal refah kriterini eklemiştir. Hem vergi tabanlarının büyüklüğüne hem de gelir türüne bağlı olan kademeli vergilendirmenin destekçisi olmuştur. 20. yüzyılın başlarında, vergilerin mali işlevinin birincil olduğunu kabul eden İtalyan liberal F. Nitti'nin ideolojisi, vergilerin yeniden dağıtıcı rolünün varlığının nesnelliliğini ve orantılı dolaylı vergilere ek olarak ılımlı azami oranlı kişisel gelir vergilendirme sisteminin uygulanmasının rasyonelliğini kanıtlamıştır. 21. yüzyılda sosyo-ekonomik eşitsizlik sorunu küresel hale gelirken, insanlık ülkeler içindeki eşitsizliği azaltmak için vergilendirmeyi kullanma konusunda geniş bir deneyim kazanmıştır. Dahası, vergilendirmenin kademeliliğini artırma önerileri ulusüstü düzeye ulaşmıştır. T. Piketty ve E. Saez, servet üzerinde küresel bir vergi getirmeyi önermiştir. Bu fikir Elizabeth Warren, A. Banerjee ve E. Duflo tarafından desteklenmiştir (Dianov, Koroleva, Pokrovskaja, Victorova, & Zaytsev, 2022: 2).

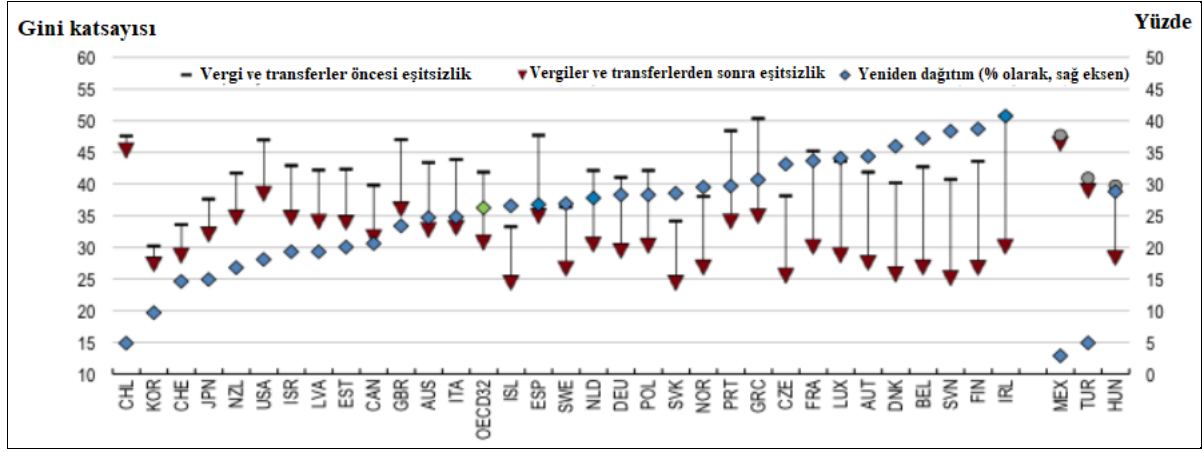
Maliye politikası ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişki önemli araştırma ve politika tartışmalarının konusu olmuştur. Maliye politikası, vergilendirme, kamu harcamaları ve yeniden dağıtımla ilgili hükümet kararlarını ifade ederken, gelir eşitsizliği bir toplumdaki gelirin eşitsiz dağılımını tanımlar. Maliye politikasının gelir dağılımı üzerindeki rolü, vergi politikaları, sosyal harcama programı ve yeniden dağıtım transferleri, eğitim ve insan sermayesi geliştirme harcamaları, makroekonomik politikalar ve ekonomik kalkınma veya siyasi ekonomi veya kurumsal faktörler yoluyla farklı biçimler olabilir. Vergilendirme politikaları gelir dağılımını belirlemede önemli bir rol oynar. Daha yüksek gelire sahip bireylerin daha yüksek vergi oranlarına tabi olduğu ilerici vergi sistemleri sıklıkla gelir eşitsizliğini azaltmanın bir aracı olarak görülür (Musibau, Zakari, & Taghizadeh-Hesary, 2024: 3).

Maliye politikasının gelir dağılımını ve refah üzerinde önemli etkisi vardır. Vergi ve sosyal harcama politikalarının uygun bir karışımıyla zenginlik ve gelir adil bir şekilde dağıtılabilir. Son yıllarda, düşük vergiye dayalı büyümenin sonunda herkesin refaha kavuşmasına yol açacağı yönündeki iddialara karşın neredeyse tüm ülkelerde gelir eşitsizliği artmaktadır. Bununla birlikte, 1980'den 2016'ya kadar en tepedeki %1, küresel en alttaki %50'nin iki katı kadar toplam büyüme elde etmiştir. Eşitsiz gelir dağılımı sosyal adaletsizliğin, siyasi huzursuzluğun, etnik ve bölgesel şiddetin önemli bir nedenidir. Gelir ve servet arasındaki yüksek eşitsizlik, yoksulları, suç, isyan gibi yıkıcı faaliyetlere yönlendirmekte ve dolayısıyla ekonomik büyümeyi geciktirmektedir (Khan & Padda, 2021: 370). Vergi ve transfer sistemleri gelirin yeniden dağıtımında ve eşitsizliğin azaltılmasında önemli bir rol oynar, ancak küreselleşmenin baskısı ve yeni çalışma biçimlerinin ortaya çıkması altında bunların etkinliği konusunda endişeler ortaya çıkmıştır. Bu, evrensel bir verginin getirilmesi ve en yüksek gelirlerin ve servetin vergilendirilmesi yoluyla vergi ilerlemeciliğini yeniden canlandırmak konusunda güncel tartışmalara yol açmıştır. Bu alanda kanıta dayalı politika önerileri sunmak için, öncelikle vergi ve transfer sistemlerinin gelir eşitsizliğini azaltıp azaltmadığının açıklanması gerekmektedir (Hermansen & Causa, 2018).

Gelir eşitsizliği, dünya genelinde önemli bir sosyoekonomik sorun olarak ortaya çıkmış ve politika yapıcılarını çeşitli çözümler araştırmaya yöneltmiştir. Maliye politikası, ekonomiler içindeki gelir dağılımını belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Hükümetler daha eşitlikçi toplumlar yaratmaya çalıştıkça maliye politikası ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi anlamak önemli hale gelmektedir. Bu yalnızca ekonomiyi canlandırmak için değil, aynı zamanda bireylere ve hanelere en iyi refahı sağlamak için de yapılmaktadır (Musibau vd., 2024: 2). Eşitsizlik dünya genelinde politika tartışmalarının merkezinde yer almaktadır. Gelişmiş ekonomilerde, küreselleşmenin ve teknolojik değişimin belirgin etkisi ve bu güçlere karşı koymanın maliyeti endişe yaratmaktadır. Eşitsizliğin daha yüksek olduğu gelişmekte olan ekonomilerde, sorun bunun

büyüme ve yoksulluğu azaltmada büyük bir engel teşkil edip etmediğidir. Her iki durumda da, gelirin yeniden dağıtılması yalnızca daha fazla eşitlik sağlamakla kalmayıp aynı zamanda daha hızlı büyüme ve gelişmekte olan ekonomiler için daha hızlı yoksulluk azalması sağlayabilir (Bourguignon, t.y.). Büyüme ile kalkınma arasında önemli bir fark vardır. Büyüme, bir ekonominin toplam üretiminin artması anlamına gelirken, kalkınma daha geniş bir kavram olup, gelir dağılımının iyileştirilmesi, yaşam standartlarının yükseltilmesi, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimin artırılması gibi sosyal ve ekonomik ilerlemeleri kapsar. Dolayısıyla, yoksulluğun azaltılmasında büyümeden ziyade kalkınmanın etkili olduğu savunulabilir. Kalkınma, toplumun geneline yayılan faydalar sağlayarak, eşitsizliği ve yoksulluğu azaltma potansiyeline sahiptir. Bu bağlamda, politikaların sadece ekonomik büyümeyi hedeflemek yerine, kapsamlı kalkınma stratejilerine odaklanması gerekmektedir. Böylece, gelişmekte olan ekonomilerde eşitsizliğin ve yoksulluğun daha etkin bir şekilde azaltılması mümkün olabilir.

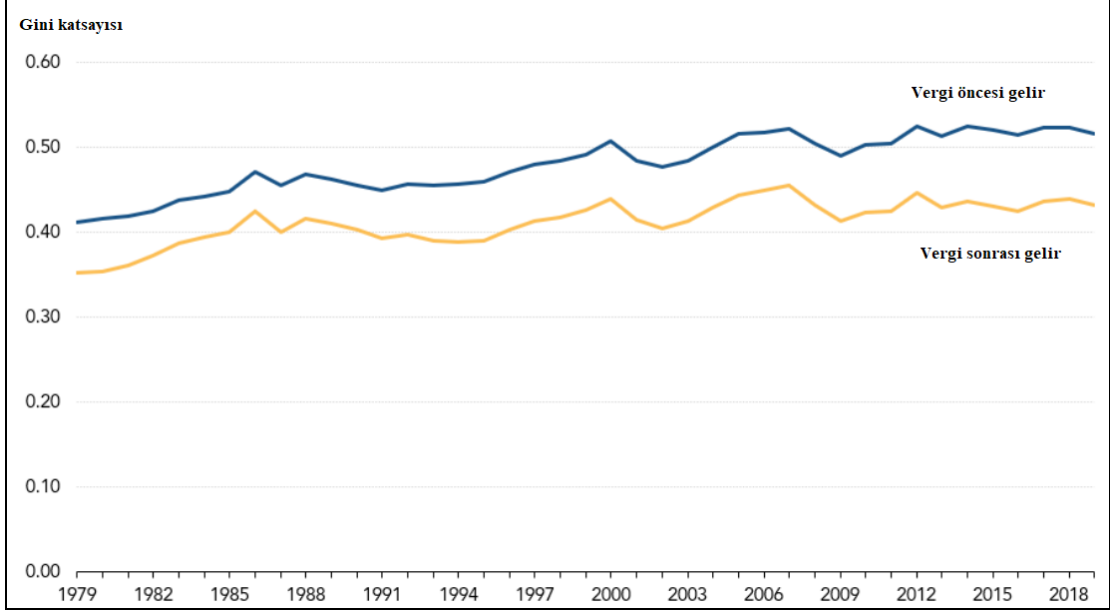
Vergiler ve transferler OECD genelinde piyasa geliri eşitsizliğini ortalama %25'ten biraz daha fazla azaltır (Grafik 1); ancak bu ortalama, İrlanda'da %40'tan Şili'de yaklaşık %5'e kadar değişen büyük bir heterojenliği maskeleymektedir. Yeniden dağıtım düzeyi, benzer piyasa geliri eşitsizliği düzeyleri gösteren ülkelerde de oldukça değişkendir. Örneğin, piyasa geliri eşitsizliği hem Japonya'da hem de Norveç'te yaklaşık 38 Gini puanıdır, ancak harcanabilir gelir eşitsizliği Norveç'te yaklaşık 27 puan iken Japonya'da 32 puandır. Bu tür farklılıklar, kamu sektörünün büyüklüğündeki ülkeler arası farklılıkları yansıtır ve aslında yeniden dağıtım düzeyi, çalışma çağındaki nüfusa nakit desteği için yapılan kamu sosyal harcamalarının düzeyi ve toplam vergi gelirlerinin düzeyi ile güçlü bir şekilde ilişkilidir (Hermansen & Causa, 2018). Vergi ve transferlerin eşitleyici etkisi, vergi ve transferlerden önce benzer eşitsizlik seviyeleri için bile OECD ülkeleri arasında büyük ölçüde değişmektedir.

Grafik 1. Gini katsayıları, Vergi Öncesi-Sonrası Eşitsizlik, Yeniden Dağıtım Farkları(2014)

Kaynak: Hermansen, M., & Causa, O. (2018). Income redistribution through taxes and transfers across OECD countries. Erişim adresi CEPR website: <https://cepr.org/voxeu/columns/income-redistribution-through-taxes-and-transfers-across-oecd-countries> (Erişim tarihi: 15.07.2024)

Vergilendirme ve toplumun en yoksul kesimine yapılan gelir transferleri, eşitsizliği kontrol altında tutmanın ve kısa vadede yoksulluğu azaltmanın en doğrudan yoludur. Bu araçların anlamlı hale gelebilmesi için toplumsal büyümenin faydalarını yoksullara ulaşması gerekmektedir. Vergilerle gelir dağılımı adaletini sağlamaya yönelik yapılan uygulamalar özellikle gelişmekte olan ülkeler üzerinde daha az etkili olmaktadır. Bunun nedeni gelişmekte olan ülkelerde kişisel gelir vergileri ve yoksullara yapılan nakit yardımlar, GSYİH'nin bir oranı olarak, gelişmiş ekonomilere göre neredeyse 10 kat daha düşük kalmasıdır (Bourguignon, t.y.). Gelir eşitsizliğinin yaygın olarak kullanılan bir ölçüsü Gini endeksidir. Endeks, gelir tüm gelir grupları arasında eşit olarak dağıtıldığında sıfır değerine ve en yüksek gelir grubu tüm geliri aldığı bir değerine sahiptir. Bu ölçüye göre, eşitsizlik vergi sonrası gelir için vergi öncesi gelirden tutarlı bir şekilde daha düşük olmuştur (Grafik 2) (Tax Policy Center, 2024).

Grafik 2. Vergi Öncesi ve Vergi Sonrası Gelir Eşitsizlik Endeksi 1979-2019(ABD)

Kaynak: Tax Policy Center. (2024). How do taxes affect income inequality? Erişim adresi Tax Policy Center website: <https://www.taxpolicycenter.org/briefing-book/how-do-taxes-affect-income-inequality> (Erişim tarihi: 15.07.2024)

Vergi öncesi ve vergi sonrası gelirler endeksi arasındaki fark, vergilerin eşitsizliği ne kadar azalttığını ölçer. Fark ne kadar büyükse, vergi geliri o kadar eşitlemektedir. 1980'lerde, gelire göre vergiler düşük gelirli gruplara göre yüksek gelirli haneler için daha fazla düşüğü için fark daralmıştır (Tax Policy Center, 2024). Maliye politikası, politika yapıcılar tarafından vergilendirme düzeyinin ve hükümet harcamalarının belirlenmesidir. Maliye politikası, hükümetlerin gelir dağılımını etkilemesi için temel araçtır. Teorik olarak maliye politikası, gelirin vergiler, kamu harcamaları ve transferler yoluyla nasıl dağıtıldığını etkiler. Bu nedenle maliye politikası, eşitlik planlarını iki şekilde iyileştirir. Birincisi, doğrudan vergiler, gelir dağılımını artırdıkları ve gelir eşitsizliğini azalttıkları için ileridir. Dolayısıyla, gelir üzerinden alınan vergiler, kaynakları zenginlerden fakirlere dağıtır. Zenginlerin gelirlerinin daha büyük bir yüzdesini vergi olarak ödemeleri gerekecektir. İkincisi, vergi gelirlerinin yoksullara yardım amaçlı sosyal harcamalara harcanması durumunda, bunun yeniden dağıtımın sonuçları üzerinde önemli bir etkisi olur (Voto & Ngepah, 2024: 208).

Transfer harcamaları her zaman beklenen eşitleyici etkiyi yaratmayabilir, hatta bazı durumlarda gelir dağılımını daha da bozabilir. Bu durum, özellikle finansal piyasa işleyişinin etkileriyle açıklanabilir. Transfer gelirlerinin eşitsizliği azaltmak yerine artırdığı görülmektedir. Örneğin, devlet tahvillerine ödenen faizler, genellikle yüksek gelirli gruplar tarafından elde edilen kazançlar olduğu için gelir dağılımını bozucu etki yaratır. Buna karşılık, sosyal güvenliğin finansmanına yapılan devlet katkıları düşük gelirli grupların gelirlerini artırıcı etki yapar ve gelir eşitsizliklerini azaltır. Transfer harcamalarının büyük bir kısmının borç faizlerinden oluşması durumunda, transfer gelirlerinin beklenen eşitleyici etkisini sınırlamaktadır (Çetin, 2013: 311). Bu bağlamda, maliye politikalarının sadece transfer harcamaları yerine, finansal piyasaların spekülasyon hareketlerini de düzenleyen vergilendirme araçlarına odaklanması önemlidir. Tobin Vergisi, spekülasyon finansal işlemlerden elde edilen gelirlerin vergilendirilmesi yoluyla, gelir dağılımındaki eşitsizlikleri azaltma potansiyeline sahiptir. Böylece, finansal piyasaların işleyişindeki olumsuz etkilerle mücadele edilerek, gelir dağılımında daha adil bir denge sağlanabilir. Ayrıca, Tobin Vergisi'nin uygulanması, hükümetlere ek gelir sağlayarak sosyal harcamaların artırılmasına ve yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunabilir. Bu tür vergilendirme politikaları, hem ekonomik hem de sosyal açıdan daha sürdürülebilir ve adil bir toplum oluşturulmasına yardımcı olabilir.

Tobin Vergisi finansal işlemler üzerinden spekülasyon işlemler üzerinden alınan küresel bir vergi olarak uygulanması konusu hala tartışmalı bir konudur. Tobin Vergisinin küresel bir vergi olarak uygulanarak gelir dağılımı adaleti sağlanması için birtakım özelliklere sahip olması ve bu özelliklere dikkat edilerek uygulanması gerekmektedir.

- **Spekülasyon Sermaye Hareketlerinin Azaltılması:** Spekülasyon sermaye hareketlerinin azaltılması gerekmektedir. Bunun için de verginin istikrarlı bir şekilde uygulanması gerekmektedir. İstikrarlı bir şekilde uygulanan bu vergi kısa süreli spekülasyon amaçlı döviz hareketlerini caydırarak, piyasa istikrarını sağlayabilir. Bu istikrarlı piyasalarla özellikle gelişmekte olan ülkeler için ekonomik büyüme ve istihdam artışı sağlama açısından faydalı olacaktır. Bu vergi, aynı zamanda spekülasyon sermaye hareketlerinin azalmasına yol açarak kaynakların daha verimli

kullanılarak, kaynakların uzun vadeli yatırımlara yönlendirilmesine yardımcı olacak ve böylece ekonomik büyümeye destek sağlanacaktır.

- **Vergi Gelirleri Artışı:** Tobin Vergisi önemli bir vergi geliri getirme potansiyeline de sahiptir. Tobin Vergisiyle elde edilmiş olan gelirler eğitim, sağlık, altyapı, güvenlik ve sosyal güvenlik gibi kamu hizmetlerine yönlendirilebilir. Yarı kamusal mal niteliğindeki çoğu kamu hizmetinden genellikle düşük gelirlere sahip kişiler faydalanacağından, bu tür kamu hizmetlerinin artışı düşük gelirli kesimlerin yaşam standartlarının iyileşmesini sağlayarak, gelir dağılımını daha adil hale getirebilir. Tobin Vergisinden elde edilecek gelirin ulusal düzeyde ulusal kamusal malların finansmanı kapsamında değerlendirilebileceği gibi küresel kamusal malların arzı için de kullanılabilir. Bu gelirler iklim değişikliği ile mücadele, küresel salgınlarla mücadele ve yoksullukla mücadele gibi küresel sorunların çözümüne katkı sağlayabilir. Böylece Tobin Vergisi geliri hem ulusal hem de küresel boyutta gelir dağılımı adaletine olumlu katkı sağlayacaktır.
- **Gelir Dağılımına Doğrudan Müdahale:** Tobin Vergisi genellikle finansal olarak güçlü ve büyük kuruluşlar tarafından yapılan işlemlerden alınacak bir vergi olarak tanımlanır. Bu yüzden bu yolla alınan vergiler zenginlerden daha az zengin kesime doğru yapılan bir servet transferini de sağlayabilir. Aynı zamanda bu aktarım dışında, elde edilecek vergi gelirlerinin sosyal programlara aktarılması da gelir dağılımı adaletsizliğini azaltarak toplumsal dayanışmayı arttırabilir.
- **Finansal Sistemin Sorumlulukları:** Tobin Vergisi finansal sistemin topluma olan maliyetlerinin (finansal kriz, spekülasyon balonları gibi) azalmasına yardımcı olacaktır. Bu durum finans sektöründeki risk alma davranışlarını azaltacağından, toplumsal maliyetlerin de azaltılmasına yardımcı olacaktır. Krizlere aktarılmayan kamusal kaynaklar gelir dağılımı adaletinin sağlanması için büyük bir fırsat sunacaktır. Ayrıca Tobin Vergisi finansal sektörün üzerinde bir baskı unsuru oluşturacağından burada faaliyet gösteren kuruluşların daha şeffaf ve hesap verebilir olmalarını sağlayabilir.

Özetle Tobin Vergisinin küresel bir vergi olarak kabul edilip uygulanması, ekonomik istikrarı, kamusal hizmetler için kaynakları ve gelir adaletini artırabilir. Bu etkilerle hem ulusal hem de küresel düzeyde adil bir gelir dağılımına katkı sunabilir. Fakat bu verginin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için, Tobin Vergisinin sınırlılıklarının, geçmiş uygulamalarının, gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin dikkate alınıp küresel kabul edilebilirliği yüksek bir küresel vergi haline alması için çaba gösterilmesi gerekmektedir.

7. SONUÇ

Gelir eşitsizliği kavramı ekonomik sürdürülebilirlik ve sosyal adaletin sağlanması için önemli bir konudur. Küreselleşen günümüz dünyasında artan ekonomik ve sosyal eşitsizlikler toplumların istikrarını tehdit eden önemli bir sorun haline gelerek, gelir eşitsizliğini giderek arttırmaktadır. Gelir dağılımı adaletsizliği birey ve toplumlar üzerindeki eşitsizlikleri daha da arttırmakta; bu durum sosyal huzuru bozmakta ve ekonomik sorunlara yol açmaktadır. Bu bağlamda, temelde gelir eşitsizliği sorunun giderilmesi için kamusal politikaların geliştirilmesi zorunludur. Bu çalışmada Tobin Vergisinin gelir dağılımı adaletini sağlama potansiyeli incelenmiştir. Tobin Vergisi, piyasaları istikrara kavuşturmayı ve spekülasyon faaliyetleri azaltmayı amaçlayan kısa vadeli döviz ticaretini cezalandırmak için spot döviz işlemlerine uygulanan bir vergidir. Çok fazla kısa vadeli döviz hareketi gören ülkeler, gelir kaynakları geliştirmek için Tobin Vergisini kullanabilir. Hükümetlerin kısa vadeli, önemli miktarda para alışverişinde bulunanlardan küçük miktarlarda vergi koparmak için kullandığı bir mekanizma olduğuna inanıldığından, Tobin Vergisi zaman zaman Robin Hood vergisi olarak da anılır. Tobin vergisinin yalnızca spekülasyon amaçlı finansal hareketleri engellemekle kalmayıp aynı zamanda toplumsal adaleti sağlamada önemli bir mali araç olarak kullanılabilmesi ortaya konmuştur. Tobin Vergisi, zenginlerden daha az zenginlere servet aktarımı sağlamasının yanı sıra buradan elde edilecek vergi gelirlerinin sosyal hizmetlere aktarılması yoluyla da toplumsal eşitlikleri azaltma potansiyeline sahiptir. Böylece Tobin Vergisi, Robin Hood benzeri bir etkiyle gelir dağılımı adaletinin sağlanmasına katkı sağlayabilecektir.

Tobin Vergisinin küresel bir mali araç olarak kullanılabilmesi için öncelikle uluslararası işbirliği gerekliliği bulunmaktadır. Küresel finansal piyasalarda meydana gelen dalgalanmaların ulusal müdahaleler ile çözülemeyeceği gerçeği, Tobin Vergisinin küresel bir vergi olması gerekliliğinin en önemli göstergesidir. Böyle bir küresel verginin benimsenmesi mali kaynakların daha adil dağılımına katkı sağlayabilir. Böylelikle ülkelerarası eşitsizliklerin azaltılması ve finansal istikrarın sağlanabilmesi için önemli bir fırsat ortaya çıkacaktır. Finansal piyasalardaki spekülasyon amaçlı ortaya çıkan toplumsal maliyetler Tobin Vergisi yoluyla telafi edilebilecektir. Bu vergi ile devletler ciddi vergi gelirleri elde edebilirler. Bu aynı zamanda bütçe açıklarının kapatılması ve sosyal harcamaların artırılması gibi faydaları da meydana getirecektir. Elde edilecek vergi gelirinin eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere aktarımı yoluyla, toplumun genel refahı üzerinde de önemli katkılar sağlayabilir. Böyle bir verginin uygulanabilirliği daha önce de belirtildiği üzere uluslararası koordinasyonun gerekliliğini de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda ülkelerin birbiriyle uyumlu politikalar geliştirilmesi, verginin öngörülen faydalarının gerçekleşmesi için önemli bir adım olacaktır. Aynı zamanda bu koordinasyon Tobin Vergisinin uygulanması sırasında ortaya çıkabilecek potansiyel zorluk ve engellerin ortadan kaldırılması için geliştirilecek çözümler

sağlayacaktır. Politika yapımcıların, Tobin Vergisinin etkin bir şekilde uygulanabilir hale gelmesi için kapsamlı bir strateji ve destekleyici politikalar yürütmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, Tobin Vergisi hem ulusal hem de küresel düzeyde gelir dağılımı adaletinin sağlanması için önemli bir mali araçtır. Fakat bu vergi potansiyelinin hayata geçirilmesi için kapsamlı politikalar geliştirilmesiyle beraber sürekli izleme ve değerlendirmelerin olduğu bir mekanizmanın olması gerekmektedir. Böylelikle Tobin Vergisinin uygulanabilir hale gelmesi sağlanabilir. Küresel olarak uygulanan Tobin Vergisi dünya toplumunun daha adil yaşamasına ve gelir dağılımının sağlanmasına önemli katkı sağlayabilir.

8. KAYNAKÇA

- Arestis, P., & Karagiannis, N. (2022). A Compound Tobin Tax: A Political Economy Investigation. *Panoeconomicus*, 69(1), 1-15.
- Avitable, A. Y. (2002). Saving the World One Currency at a Time: Implementing the Tobin Tax. *Washington University Law Review* *Washington University Law Rev*, 80(1), 391-417.
- Balseven, H. (2016). The Political Economy of Financial Regulation Policies Following the Global Crisis. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 6(2), 607-616.
- Bianconi, G., Galla, T., Marsili, M., & Pin, P. (2009). Effects of Tobin taxes in minority game markets. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 70(1), 231-240.
- Bourguignon, F. (t.y.). Spreading the Wealth. Geliş tarihi 15 Temmuz 2024, gönderen IMF website: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2018/03/bourguignon> (Erişim tarihi: 15.07.2024)
- Boyle, M. (2023). Robin Hood Effect: What It Is, How It Works. Geliş tarihi 15 Temmuz 2024, gönderen Investopedia website: <https://www.investopedia.com/terms/r/robin-hood-effect.asp> (Erişim tarihi: 15.07.2024)
- Chen, H. (2016). A Tobin tax only on sellers. *Finance Research Letters*, 19, 83-89.
- Çetin, B. I. (2013). *İktisadi Sistemler Bağlamında Gelir Dağılımı-Kredi Ekonomisi İlişkisi ve Türkiye*. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.
- Dianov, S., Koroleva, L., Pokrovskaia, N., Victorova, N., & Zaytsev, A. (2022). The Influence of Taxation on Income Inequality: Analysis of the Practice in the EU Countries. *Sustainability*, 14(15).
- Eichengreen, B., Tobin, J., & Wyplosz, C. (1995). Two Cases for Sand in the Wheels of International Finance. *The Economic Journal*, 105(428), 162-172.
- Essler, S., & Paulus, M. (2021). Robin Hood or Matthew? Children's Reasoning About Redistributive Justice in the Context of Economic Inequalities. *Child Development*, 92(4), 1254-1273.
- Gordon, J. (2024). Robin Hood Effect (Economics)—Explained—The Business Professor, LLC. Geliş tarihi 15 Temmuz 2024, gönderen https://thebusinessprofessor.com/en_US/economic-analysis-monetary-policy/robin-hood-effect-definition
- Haberer, M. (2003). Some Criticism of the Tobin Tax. *SSRN Electronic Journal*.
- Hermansen, M., & Causa, O. (2018). Income redistribution through taxes and transfers across OECD countries. Geliş tarihi 15 Temmuz 2024, gönderen CEPR website: <https://cepr.org/voxeu/columns/income-redistribution-through-taxes-and-transfers-across-oecd-countries> (Erişim tarihi: 15.07.2024)
- Jetin, B. (2012). The Tobin tax. İçinde H. K. Anheier & M. Juergensmeyer (Ed.), *Encyclopedia of Global Studie*. Sage.
- Jouini, N., Lustig, N., Moumami, A., & Shimeles, A. (2018). Fiscal Policy, Income Redistribution, and Poverty Reduction: Evidence from Tunisia. *Review of Income and Wealth*, 64(1), 225-248.
- Kasa, K. (1999). Time for a Tobin Tax? - San Francisco Fed. Geliş tarihi 15 Temmuz 2024, gönderen <https://www.frbsf.org/research-and-insights/publications/economic-letter/1999/04/time-for-a-tobin-tax> (Erişim tarihi: 15.07.2024)
- Khan, S., & Padda, ihtisham U. haq. (2021). The Impact of Tax and Expenditures Policies on Income Distribution: Evidence from Pakistan. *ETIKONOMI*, 20(2), 369-384.
- Kirchler, M., Huber, J., & Kleinlercher, D. (2011). Market microstructure matters when imposing a Tobin tax—Evidence from the lab. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 80(3), 586-602.

-
- Lavička, H., Lichard, T., & Novotný, J. (2016). Sand in the wheels or wheels in the sand? Tobin taxes and market crashes. *International Review of Financial Analysis*, 47, 328-342.
- Musibau, H. O., Zakari, A., & Taghizadeh-Hesary, F. (2024). Exploring the Fiscal policy—Income inequality relationship with Bayesian model averaging analysis. *Economic Change and Restructuring*, 57(2), 21.
- Nissanke, M. (2004). Revenue Potential of the Tobin Tax for Development Finance: A Critical Appraisal. İçinde A. B. Atkinson (Ed.), *New Sources of Development Finance* (ss. 58-89). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0199278555.003.0004>
- Quiconomics. (2024). Robin Hood Effect Definition & Examples. Geliş tarihi 15 Temmuz 2024, gönderen Quiconomics website: <https://quiconomics.com/terms/robin-hood-effect/> (Erişim tarihi: 15.07.2024)
- Spahn, P. B. (1996). The Tobin Tax and Exchange Rate Stability. *IMF*.
- Tax Policy Center. (2024). How do taxes affect income inequality? Geliş tarihi 15 Temmuz 2024, gönderen Tax Policy Center website: <https://www.taxpolicycenter.org/briefing-book/how-do-taxes-affect-income-inequality> (Erişim tarihi: 15.07.2024)
- Vaidya, D. (2023). Tobin Tax—Definition. Geliş tarihi 15 Temmuz 2024, gönderen WallStreetMojo website: <https://www.wallstreetmojo.com/tobin-tax/> (Erişim tarihi: 15.07.2024)
- Vives, X. (2017). A rationale for the Tobin tax. Geliş tarihi 15 Temmuz 2024, gönderen CEPR website: <https://cepr.org/voxeu/columns/rationale-tobin-tax> (Erişim tarihi: 15.07.2024)
- Voto, T. P., & Ngepah, N. (2024). Personal income tax, redistribution and income inequality in Sub-Saharan Africa. *International Review of Economics*, 71(2), 205-223.
- Westerhoff, F. H., & Dieci, R. (2006). The effectiveness of Keynes–Tobin transaction taxes when heterogeneous agents can trade in different markets: A behavioral finance approach. *Journal of Economic Dynamics and Control*, 30(2), 293-322.
- Yin, Z., Peng, H., Xiao, W., & Xiao, Z. (2022). Capital control and monetary policy coordination: Tobin tax revisited. *Research in International Business and Finance*, 59.